

Ligger apokalyptiska idéer bakom Irans Israel-hat?

Varför är apokalyptiken en växande politisk kraft i världen?

[Joel Halldorf](#)

Mar 09, 2026

I en [artikel i Dagen förra veckan](#) konstaterade säkerhetsexperten Pär Gustafsson Kurki, som också är doktor vid Oxford University, att religion – inte minst apokalyptik – spelar en framträdande roll i flera av dagens konflikter.

Vi ser inte bara detta bland evangelikala i USA – [som jag skrev om här](#) – utan även i Rysslands krig i Ukraina, som av både politiker och präster beskrivs som ett heligt krig välsignat av Gud. Gustafsson Kurki skriver:

“Religiöst färgad retorik och motivbilder har växt i styrka både i Moskva och Washington. De påverkar i dag geopolitiska överväganden och rättfärdiganden.”

Jag skriver en hel del om detta i min bok *Makten och det heliga*, som flera av er varit vänliga nog att beställa – så många, faktiskt, att förlaget fick be tryckeriet trycka fler exemplar än de planerat! **Här kan den förbeställas**, då får ni ett signerat exemplar hemskickat – och använd som sagt koden **helig2026** för rabatt

Men det finns faktiskt fler religiösa apokalyptiker i dagens globala politik – och till de mest intressanta (och skrämmande) hör det iranska ledarskapet.

Jag är ingen expert på vare sig islam eller shiitiska föreställningar om tidens slut, men jag har ägnat helgen åt att läsa texter av människor som faktiskt är det och ska göra mitt bästa för att reda ut saken.

Irans officiella religion är **shiaislam**, en riktning som skiljer sig från den betydligt större grenen sunniislam. Splittringen mellan shia och sunni går långt tillbaka och bottnar i olika uppfattningar om vem som skulle leda islam efter profeten Muhammeds död. Shiiterna menar att profetens svärson Ali ibn Abi Talib (död 661) och dennes efterträdare var de rättmätiga ledarna.

Den dominerande riktningen inom shiaislam kallas **tolvshiism** på svenska – “*twelver Shi’ism*” på engelska. De utgör omkring 85 procent av världens cirka 200 miljoner shiiter och dominerar i Iran. Riktningen har fått sitt namn av att **de erkänner tolv imamer**: Ali ibn Abi Talib och elva ytterligare efter honom.

Den siste av dessa, imamen Muhammad ibn al-Hasan, försvann spårlöst som barn på 800-talet. Men enligt tolvshiitisk tro lever han vidare, om än fördolt – det vill säga i någon form av gudomlig, mirakulös

existensform. **Han kallas den dolda imamen, Mahdin eller al-Mahdi.** Enligt traditionen ska denne fördolde imam uppenbaras vid tidens slut.

Länge präglades tolvshiism av politisk kvietism – det vill säga passivitet. Man drog sig tillbaka från politiken och bidade sin tid i väntan på att den fördolde imamen skulle visa sig. Om något dramatiskt hände var idealet att möta det med ett stilla lugn, eftersom det var den fördolde imamens uppgift att ställa allt till rätta.

Detta är en ganska vanlig form av apokalyptiskt tänkande: allt ligger i Guds händer, så det gäller bara att invänta hans ingripande och fokusera på att förbereda den egna själen på mötet med Gud. Så beskrivs ofta den tidiga pingströrelsens politik: som passiv och oengagerad på grund av sina apokalyptiska föreställningar.

Men på 1970-talet introducerade revolutionären Ruhollah Khomeini en annan idé. Han menade i stället att man skulle agera politiskt för att ställa saker och ting i ordning inför **Mahdins återkomst.**

Att duka bordet, så att säga, så att imamen kunde återvända. Detta gjorde man genom att skapa ett muslimskt ”idealsamhälle” – vilket för Khomeini innebar ett samhälle styrt av sharia. Och eftersom mullorna och de religiösa rättslärda ansågs ha bäst kunskap om islam, menade han att de också var mest lämpade att styra samhället mot detta mål.

Efter revolutionen i Iran 1979 utformade Khomeini en konstitution där Iran skulle styras av muslimska rättslärda så länge imamen var fördold. Principen kallas *velayat-e faqih* – de rättslärdas styre. Det sker genom Väktarrådet, som består av sex religiösa lärda och sex jurister. Men den högste ledaren i Iran, den som har sista ordet i både politiska och religiösa frågor, var Ruhollah Khomeini.

Apokalyptisk teologi kan alltså ge upphov till olika slags politik, och genom Khomeini **gick Iran från politisk kvietism till revolutionär utopism.**

Så här beskrivs denna teo-politiska vändning av forskaren och den politiska kommentatorn Mehdi Khalaji i hans bok *Apocalyptic Politics: On the Rationality of Iranian Policy*:

“Ruhollah Khomeini insisted that an Islamic government be instituted in the present, without waiting for the Hidden Imam. His theory stated that a jurist can rule in the name of the Hidden Imam and that **believers need not stay out of politics before his return.** A strong parallel can be drawn between Khomeini’s vision of religious government and the Marxist philosophy of history—that humans must act to bring about utopia.”

Här kan man dra paralleller till den väckelsekristna postmillennialismen, det vill säga föreställningen i kristen apokalyptik om att Jesus återvänder först efter (post) tusenårsriket (millenniet) – och att människans uppgift därför är att arbeta för att skapa ett idealsamhälle, så att allt är förberett för återkomsten.

Efter Ruhollah Khomeinis död 1989 togs det högsta ledarskapet över av Ali Khamenei – tills han dödades i en amerikansk-israelisk flygräd för en vecka sedan. Under hans styre utvecklades en tredje form av apokalyptisk politik.

För vad händer egentligen om ”idealsamhället” inte blir så bra som man tänkt sig? Om samhället präglas av kaos, oreda, demonstrationer, krig, maktförluster snarare än ordning och harmoni? Ja, om det kommer till en punkt där man inte ser någon väg vidare. Då kan apokalyptiskt tänkande utvecklas i en mörk

riktning, där den sista tiden beskrivs som en kaotisk epok präglad av krig och förfall – men där **Messias eller Mahdin träder fram när allt ser som mörkast ut.**

Denna tanke har fått en allt mer framträdande roll i Iran på sistone. Den iranska apokalyptiken där målet var idealsamhället, var illa nog för invånarna i Iran – i alla fall de som inte tyckte att ett samhälle reglerat av sharia och styrt av präster var särskilt idealt. Men denna mörkare form är ett hot också mot omvärlden.

Apokalyptiska föreställningar om kaos och krig i den yttersta tiden kan nämligen lätt förvandlas från varningar till uppmaningar. **Kaonet blir då inte något att undvika, utan ett tillstånd som bör främjas för att bereda vägen för Mahdins återkomst.** Khalaji menar att detta präglade Irans ledarskap redan under president Ahmadinejad på 2010-talet: ”Shiite traditions state that the Imam’s return will come at a time of world chaos, and Ahmadinezhad seems at times to **promote chaos for that end.**”

En av Irans lärde, Ayatollah Mohammad Mehdi Mirbagheri, motiverade för några år sedan striden mot väst så här: **“In order for the hidden Imam to reappear we must engage in widespread fighting with the West.”**

Det senaste femtio åren kan vi alltså identifiera tre former av apokalyptisk politik i Iran: en kvietistisk, där målet är att passivt invänta den dolda imamen; en utopiskt-revolutionär, där målet är att ställa allt till rätta inför imamens återkomst; och en kaotisk, där våld och oreda anses bereda vägen för imamen.

Flera av de här kan nog existera parallellt – till och med i en och samma person. Ungefär så här: Vi bör arbeta hårt för att skapa idealsamhället – men om allt går åt skogen får den dolde imamen komma och lösa det! Det blir en blank check för högkriskprojekt, eftersom både framgång och misslyckande kan passas in i den gudomliga planen.

Israel har i olika apokalyptiska visioner pekats ut som ett särskilt hinder för Mahdins återkomst, vilket fungerar som en teologisk motivering till att bekriega och utplåna landet. Den israeliske diplomaten och historikern Shlomo Ben-Ami beskriver denna världsbild så här i en artikel på *Project Syndicate*:

“The drive to eliminate Israel is rooted in the Shia eschatological belief that the Mahdi, the Twelfth Imam and Islamic messiah, will reappear at the end of the world. **The Iranian regime increasingly sees Israel’s eradication as a necessary step for the Mahdi’s return.**

The founder of the Islamic Republic, Ayatollah Ruhollah Khomeini, attributed Islam’s historical decline to a foreign conspiracy, accusing Western powers of using Zionism to penetrate the Middle East. From this perspective, liberating Islamic holy sites in Jerusalem from Israeli control and destroying the Zionist regime would redeem and renew contemporary Islam.

Worryingly, many in the Iranian regime have indicated that the time is right to achieve this sacred goal. In 2020, Ayatollah Ali Khamenei, Khomeini’s successor as supreme leader, called the Zionist regime a ‘cancerous tumor’ that will ‘undoubtedly be uprooted and destroyed.’”

Det är förstås naturligt att Israel inte är helt bekvämt med att ha en granne med denna typ av mål och drivkrafter.

Det är alltid svårt att veta om teologiska och apokalyptiska spekulationer utgör **grunden för politiken**, eller om de snarare fungerar som en **retorisk slöja över mer cyniska motiv som pengar och makt**. Inte minst eftersom detta kan variera inom ett och samma ledarskap – och vem som egentligen tycker vad inom Irans isolerade maktskikt är inte så lätt att avgöra

Men det som är oomtvistligt är att **religiös retorik har en stark förmåga att mobilisera människor**. Det låter betydligt mer heroiskt att kämpa för heliga mål än för strategiska intressen.

Vad säger det om vår tid att apokalyptiska idéer har ett sådant genomslag i många delar av världen – från Moskva och Teheran till det amerikanska bibelbältet? En vanlig tes bland religionshistoriker är att den mest dramatiska apokalyptiken ofta uppstår i svåra tider. Uppenbarelseboken i Bibeln skrevs till exempel under förföljelserna av de kristna i Romarriket. På så sätt blir budskapet att ”Gud har kontroll”, trots att världen kan framstå som kaotisk. Det kan kännas lugnande.

Hur är det i dag: Är det apokalyptiken som orsakar oredan, eller är de apokalyptiska idéerna ett symptom på detta kaos? Inte heller det går att säga med någon större säkerhet. Men oavsett var det börjar riskerar apokalyptiska idéer att förstärka redan negativa spiraler.

Vit Rök är en Substack om religion och dess påverkan på politik, kultur och samhälle. Den drivs av Joel Halldorf – professor i kyrkohistoria, författare och skribent. Texterna ligger öppna men om du har möjlighet får du gärna stötta arbetet genom att teckna en betald prenumeration till priset av en kopp kaffe i månaden! Och tipsa gärna andra som du tror kan vara intresserade om Vit Rök!